

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΟΙΝΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΛΗΜΝΟΣ 6,7,8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2008

περιηγήσεις με τον οίνο οδηγό

Κα ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ :

Καλησπέρα. Η Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Αμπέλου και Οίνου μας συγκέντρωσε εδώ, στην όμορφη Λήμνο, διοργανώνοντας το 1^ο Συνέδριο για τον Οινοτουρισμό. Ευχαριστώ ιδιαίτερος την Ένωση, τόσο για την πρόσκληση να συμμετάσχω στο Συνέδριο, όσο και για τη θαυμάσια φιλοξενία.

Οργανωμένη προσπάθεια για την ανάπτυξη οινοτουρισμού αποτελούν οι «Δρόμοι του Κρασιού», εναλλακτική και δυναμική προσέγγιση μιας αμπελοοινικής περιοχής, υλοποιούμενη με τη χάραξη διαδρομών στις οποίες :

- ✓ προσδιορίζονται τα σημεία αμπελοοινικού, γαστρονομικού και τουριστικού ενδιαφέροντος,
- ✓ προτείνονται δραστηριότητες, και
- ✓ αξιοποιείται η υποδομή και το δυναμικό της,

με σκοπό να περάσει καλά ο επισκέπτης, περιηγούμενος τον τόπο με άξονα το αμπέλι και το κρασί.

Κατά τη διάρκεια του Τριημέρου θα συζητηθούν διάφορες παράμετροι του θέματος. Από τη μεριά μου, θα βασισθώ στην εμπειρία που απέκτησα κατά τη διάρκεια ευρείας έρευνας για την παραδοσιακή αμπελουργία και οινοποίηση στο τρίγωνο του Ξινόμαυρου, στη Μακεδονία, η οποία χρηματοδοτήθηκε και υλοποιήθηκε από το Ίδρυμα Φανή Μπουτάρη, καθώς και κατά τη συνεργασία μου με τους Δρόμους του Κρασιού της Βορείου Ελλάδος. Θα σκιαγραφήσω μια ερευνητική προσέγγιση αμπελοοινικής περιοχής, ως εργαλείο υποδομής, προκειμένου να αποτελέσει ο «Δρόμος του Κρασιού» διαδρομή στον οινικό πλούτο της περιοχής και, συνάμα, «διαδρομή στον πολιτισμό, την ιστορία και την αυθεντικότητά της».

Εφόσον σε μια αμπελοοινική περιοχή γίνονται, από τους οινοποιούς της πρωτίστως, ενέργειες για τον σχεδιασμό και τη δημιουργία «Δρόμου του Κρασιού», είναι σκόπιμο, παράλληλα με τις υπόλοιπες εργασίες υποδομής, να διοργανωθεί και να υλοποιηθεί μελέτη, η οποία θα την αποτυπώσει πολιτισμικά. Η τεκμηρίωση μιας περιοχής δεν είναι κάτι που γίνεται αυτονόητα και αυτόματα, μόνο και μόνο επειδή δημιουργείται κάπου «Δρόμος του Κρασιού» και

επειδή ο οίνος είναι και πολιτισμικό αγαθό. Προϋποθέτει στοχευμένη βούληση, πολύπλοκη ερευνητική προσπάθεια και επενδύσεις σε χρόνο, σε χρήμα, και σε εξασφάλιση συνεργασιών (με την αμπελοοινική κοινότητα και με την τοπική κοινωνία, η οποία καλό είναι να εκφράζεται θεσμικά από τους φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Εντούτοις, η ουσιαστική συμμετοχή των ίδιων των κατοίκων είναι απαραίτητη).

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι **ερευνητικές φάσεις του έργου**, με τη διευκρίνιση ότι το πρώτο βήμα, πριν ακόμη από τη σύσταση εξειδικευμένης ομάδας εργασίας, είναι η **εξασφάλιση χρηματοδότησης**, η οποία και καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τα όρια του έργου.

1^η Φάση: Συλλογή πληροφοριών για την περιοχή, με εντοπισμό των σημείων που παρουσιάζουν πολιτισμικό και τουριστικό ενδιαφέρον

Καταγράφονται θέσεις φυσικού κάλλους, διαδρομές υπαίθρου, μνημεία -αρχαιολογικά, βυζαντινά και νεώτερα, μουσεία, λαογραφικές συλλογές, παραδοσιακά επαγγέλματα, τυπικά προϊόντα, εδέσματα της τοπικής γαστρονομίας, λουτρά, χώροι εστίασης και φιλοξενίας, χώροι που προσφέρονται για υπαίθριες δραστηριότητες, εκδηλώσεις, γιορτές, πανηγύρια, φεστιβάλ. Συγκεντρώνονται όλα τα έντυπα, οι οδηγοί, οι χάρτες, οι σχετικές έρευνες που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί.

Σε αυτή τη φάση, για να δημιουργηθεί σύντομα και αποτελεσματικά μια πρώτη βάση δεδομένων, είναι πολύτιμη η προαναφερθείσα συνεργασία με τους οινοποιούς και με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

2^η Φάση. Βιβλιογραφική Έρευνα, με την οποία στοιχειοθετείται η ιστορική διάσταση της αμπελοκαλλιέργειας και της οινοπαραγωγής στην περιοχή, καθώς και το γενικό ιστορικό πλαίσιο.

Αναζητούνται σε γραπτές πηγές αναφορές στον οίνο της περιοχής, σε τρόφιμα και σε άλλα ποτά, σε τοπικές ιδιαιτερότητες και σε αξιοθέατα. Παράλληλα, συγκεντρώνονται στοιχεία για την ιστορική πορεία της περιοχής.

Η ιστορική αναδρομή είναι βεβαίως προσφορότερη σε τόπους με μακρά οινική παράδοση και μεγάλο ιστορικό και αρχαιολογικό πλούτο, όπως η Λήμνος, ας πούμε, ενώ τη διευκολύνει η συνεργασία με τις Εφορίες Κλασσικών και Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, με την Εφορία Νεωτέρων Μνημείων, καθώς και με κάθε γνώστη της ιστορίας της περιοχής.

Επισημαίνεται ότι το υλικό αυτό είναι χρήσιμο για την οργάνωση και παρουσίαση του «Δρόμου του Κρασιού», ενώ παράλληλα τροφοδοτεί τους οινοποιούς με πολύτιμα στοιχεία για ονομασίες νέων προϊόντων, λογότυπα, κείμενα προβολής, κ.α.

3^η Φάση. Επιτόπια Έρευνα, με την οποία εντοπίζονται τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά του αμπελιού και του κρασιού της περιοχής, καθώς και ποικίλα στοιχεία του παραδοσιακού πολιτισμού της.

α. Πλήρης Καταγραφή του Αμπελοοινικού Κύκλου

Παρακολουθείται ο ετήσιος βλαστικός κύκλος του αμπελιού στη συγκεκριμένη περιοχή και εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά του. Καταγράφονται οι τοπικές ονομασίες των ποικιλιών αμπέλου και κάθε είδους αναφορές σε παλαιές ποικιλίες.

Καταγράφεται λεπτομερώς η σχετική παραδοσιακή τεχνολογία: εργασίες στο αμπέλι και στο κελλάρι οινοποίησης, χρονική περίοδος, τεχνικές, εργαλεία και σκεύη, με τα παραδοσιακά τους ονόματα και με όλες τις πληροφορίες, τις ιστορίες και τα, πολλές φορές σπαρταριστά, τοπικά ανέκδοτα που τις συνοδεύουν.

Εντοπίζονται τα ...επικουρικά στην αμπελουργία και στην οινοποίηση παραδοσιακά επαγγέλματα –βαρελάδες, καλαθοπλέκτες, εμβολιαστές, πεταλωτές, σαγματοποιοί, τα εργαστήρια και τα εργαλεία τους, οι σχέσεις τους με την αμπελουργική κοινότητα.

Συλλέγονται πληροφορίες για τους τρόπους, τους τόπους και την έκταση του οινεμπορίου, των μεταφορών, της κατανάλωσης.

Εντοπίζονται τα προϊόντα μεταποίησης, οι τρόποι παρασκευής και οι χρήσεις τους (φαγητά και γλυκά με πρώτη ύλη αμπελόφυλλα, σταφύλια, μούστο ή πετιμέζι, αποστάγματα – η διαδικασία εξάλλου της απόσταξης στα καζάνια, λακαριά νομίζω ότι τα λένε στη Λήμνο, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και γοητευτική, καθώς επίσης και η παρασκευή λιπάσματος από στέμφυλα, χρήση για προσάναμμα, κ.α.).

Καταγράφονται εθιμικές πρακτικές που σχετίζονται με την αμπελουργία και την οινοποίηση (άνοιγμα των νέων κρασιών, άγιοι προστάτες, όπως ο άγιος Τρύφων, προστάτης των αμπελουργών κυρίως στον βορειοελλαδικό χώρο, σχετικά έθιμα (προσφορές σταφυλιών στην εκκλησία, τελετουργικά κλαδέματα αμπελώνων, κουρμπάνια –αιματηρές θυσίες προς τιμήν του Αγίου με αντάλλαγμα μια καλή σοδειά), αγιασμοί και αποτρεπτικά μέσα, στο αμπέλι και στο κελλάρι).

β. Εντοπισμός στοιχείων του παραδοσιακού πολιτισμού. Ετήσιος Εθιμικός Κύκλος

Ενώ πραγματοποιείται η, όσο το δυνατόν πληρέστερη, αποτύπωση του αμπελοοινικού κύκλου, καταγράφονται στοιχεία του παραδοσιακού πολιτισμού της περιοχής (παραδοσιακός βίος: κατοικία, ενδυμασία, προετοιμασία και κατανάλωση τροφών και ποτών, εμπόριο, μεταφορές, επαγγέλματα –που μπορεί να είναι γναφείς μάλλινων υφασμάτων σε μπατάνια και νεροτριβές στη Γουμένισσα, λαϊκοί οργανοπαίκτες στη Νάουσα, ψαράδες στη Βεγορίτιδα, σφουγγαράδες στη Λήμνο, χειροτεχνία, λαϊκή ιατρική, λαϊκή λατρεία και έθιμα στον κύκλο του χρόνου, μνημεία του λόγου (παραδόσεις, παροιμίες, ευχές, κατάρες, παραμύθια). Όπως και κατά τις προηγούμενες φάσεις, ιδιαίτερη προσοχή δίδεται στην καταγραφή εκείνων των παραδοσιακών πολιτισμικών στοιχείων που σχετίζονται με το αμπέλι και το κρασί (π.χ. χρήση κρασιού κατά τις εθιμικές πρακτικές στα λεγόμενα «μεγάλα περάσματα» του βίου: τη γέννηση, τον γάμο και την τελευταία).

4^η Φάση. Οργάνωση των δεδομένων. Συγκρότηση Αρχείου.

Ως αποτέλεσμα της εργασίας αυτής, συγκροτείται Αρχείο δεδομένων, με άξονα τον ετήσιο αμπελοοινικό κύκλο, γύρω από τον οποίο «πλέκονται» τα υπόλοιπα στοιχεία, είτε χρονολογικώς (στον κύκλο του χρόνου), είτε γεωγραφικώς (ανά μικροπεριοχή).

Οι καταγραφές εμπλουτίζονται με επαγγελματικές φωτογραφήσεις και βιντεοσκοπήσεις, σκιτσάρονται εργαλεία και εξοπλισμοί, αποτυπώνονται αρχιτεκτονικώς χώροι, συγκεντρώνεται παλαιό φωτογραφικό υλικό και, όπου αυτό είναι δυνατόν, συλλέγονται πρωτότυπα αντικείμενα, ώστε να δημιουργηθούν μικρά εκθετήρια, στα οινοποιεία ή σε άλλους χώρους.

Το Αρχείο δεδομένων υποστηρίζει και εμπλουτίζει τις δυνατότητες του «Δρόμου του Κρασιού» συνολικά, των οινοποιείων μεμονωμένα, και της τοπικής αυτοδιοίκησης, ώστε να επιτευχθεί:

- ✓ προβολή της αμπελοοινικής περιοχής και των οινοποιείων της (έντυπα, εκδόσεις, βίντεο, παρουσία σε εκθέσεις, σε συνέδρια κ.α.)

- ✓ δημιουργία ή ανάδειξη επισκέψιμων σημείων, στα οινοποιεία ή αλλού, διακοσμημένων με τυπικά πολιτισμικά στοιχεία: αμπελοοινικά εκθετήρια, λαογραφικές συλλογές, εκθέσεις φωτογραφιών, ...

- ✓ δημιουργία ή αξιοποίηση εορτών, πανηγύρεων και εθιμικών δρώμενων με προβολή των παραδοσιακών τους στοιχείων. (Ως παράδειγμα ανάδειξης εορτής αναφέρουμε τη συγκροτημένη προβολή από τους «Δρόμους του Κρασιού της Βορείου Ελλάδος» του εορτασμού του αγίου Τρύφωνα στη Μακεδονία. Ως παράδειγμα καθιέρωσης εκδήλωσης, τη γιορτή «Τυρί, Κάστανο και Κρασί», στη Γρίβα, η οποία εγκαινιάστηκε το 1997 από τους «Δρόμους του Κρασιού», και έκτοτε συνεχίζεται με τεράστια επιτυχία. Κάθε περιοχή προσφέρει ανάλογες ευκαιρίες: διάβαζα πρόσφατα για τις Ιπποδρομίες του Άη Γιώργη, που τελούνται κάθε χρόνο στη Λήμνο.)

- ✓ επίσης, παρουσίαση στον επισκέπτη εμπειριστατών και ευέλικτων προτάσεων για διαδρομές στο αμπελουργικό τοπίο, για συμμετοχή σε δραστηριότητες, ξεναγήσεις και τυπικές γαστρονομικές απολαύσεις, αγορά παραδοσιακών προϊόντων, κ.λπ.

- ✓ και, τέλος, πιστοποίηση της αυθεντικότητας στοιχείων της αμπελοοινικής περιοχής, διαδικασία απαραίτητη τόσο για την τεκμηρίωσή της, όσο και για τη συμμετοχή της σε προγράμματα χρηματοδοτήσεων κ.λπ.

Το Αρχείο το οποίο συγκροτείται με την προσέγγιση αυτή είναι πολυδυναμικό, γιατί προσφέρεται σε μια ποικιλία χρήσεων, παραμένει ανοικτό σε συμπληρώσεις και αλλαγές, εξελίσσεται, είναι στη διάθεση της κοινότητας και βρίσκεται σε συνεχή διάλογο μαζί της. Αποτελεί, σε τελική ανάλυση, την ταυτότητα της αμπελοοινικής περιοχής, τόσο πιο σύνθετη και τόσο πιο έγκυρη, όσο περισσότερο σε βάθος μπόρεσε να προχωρήσει η καταγραφή.

Εφόσον ο «Δρόμος του Κρασιού» δεν περιοριστεί να διασχίζει αμπέλια, οινοποιεία, ταβέρνες και τουριστικά αξιοθέατα, αλλά

«στηθεί» πάνω σε έρευνα για την ιδιαίτερη ταυτότητα της περιοχής, τότε κάθε σημείο τής σχεδιαζόμενης διαδρομής είναι κάθε στιγμή δεμένο με τον πολιτισμό, την ιστορία και την αυθεντικότητά της.

Τότε, ο «Δρόμος του Κρασιού» διαθέτει, έναντι άλλων τουριστικών επιλογών, το συγκριτικό πλεονέκτημα της γνησιότητας. Διαθέτει ποιοτικά χαρακτηριστικά που ενδιαφέρουν ιδιαίτερα τον, συνήθως υποψιασμένο, επισκέπτη, ο οποίος αντιλαμβάνεται ότι οι προτάσεις που του προσφέρονται δεν είναι κατασκευασμένες και ψευτο-φολκλορικές, αλλά τυπικές της περιοχής στην οποία επέλεξε να περιηγηθεί με ...τον οίνο οδηγό.

Και έτσι, ο «Δρόμος του Κρασιού» γίνεται μια διαδρομή στη μαγεία τού αμπελοοινικού τόπου και των ανθρώπων του.

Σας ευχαριστώ.